

CZIMBALMOS BÉLA:

Az árvízkárokról és a helyreállítási feladatokról

1970. május 13-áról 14-re virradóra megyénket, a Szamos közét elemi erővel zúduló árvíz érte. A Vízügyi Igazgatóság hivatalos nyilatkozata szerint az árvíz 86 községet, a nagy esőzések miatti belvíz pedig 54 községet érintett.

48 községet, több mint 50 000 embert kellett kimenteni, illetve visszatelepíteni. A kimentés során a modern technika minden vívmányát igénybe vettük, kételtű járműveket, helikoptereket. Ha ez nincs, több száz ember lelte volna halálát. Így is nagyok a személyi károk, 4 fő vesztette életét az árvízben, illetve az árvízvédelmi munkák során. Magyar és szovjet katonai alakulatok, a falvak lakói, pártmunkások, tanácsi, vállalati dolgozók vettek részt az árvízvédelmi munkálatokban a Vízügyi Igazgatóság irányításával.

Az árvíz és belvíz pusztító hatására jellemző a katasztrófális méretű kár: az épületek, berendezések, földterület, állatállomány tömeges méretű pusztulása a jól szervezett árvízvédelmi munkák ellenére is.

Az árvíz a Szamos és Tisza menti területeken

90 000 kh szántót
29 000 kh rétet, legelőt
7 000 kh gyümölcsöst
és 5 000 kh erdőt borított el.

Ugyanakkor

679 marha,
1 295 sertés,
4 610 juh,
29 ló,
10 000 egyéb állat, baromfi pusztult el.

A mezőgazdasági épületekben, épület-berendezésekben 70 millió forintnyi kár keletkezett.

Több mint 430 km utat rongált meg az ár- és belvíz, kisebb-nagyobb mértékben tönkretette a terület vasútvonalait, a hírközlő berendezéseket is.

4500—5000 lakás teljesen rombadólt, vagy a károk következtében lebontásra kell hogy kerüljön és mintegy 4000-re becsülhető azoknak a lakásoknak a száma, amelyek kisebb-nagyobb helyreállítást igényelnek. Számottevő a középületeinkben keletkezett károk nagysága is, így többek között 16 tanterem, 19 egészségház, 10 orvosi rendelő, szociális otthonok, szolgálati lakások, évodák, kórházak rongálódtak, illetve semmisültek meg. Nagyok a károk az ipar, építőipar és a kereskedelem területén is.

Még nagy ütemben folyt az árvíz sújtotta területek lakóinak kitelepítése, elhelyezése, nagy erők védték, erősítették a gátakat, amikor a megyei párt-végrehajtó bizott-

sága határozatára dr. Feksz Istvánnak, a megyei tanács vb. elnökének vezetésével a párt-, állami, társadalmi, gazdasági szervek bevonásával bizottságot küldtek ki az árvízkarok felmérésére és a helyreállítási munkák lehetőségeinek megteremtésére. Még ezen az ülésen döntés született a Helyreállítási Albizottság létrehozására, feladatainak meghatározására. Ennek eredményeként május 25-én megkezdődött az élet helyreállításához szükséges feltételek megteremtése.

A legfontosabb lépések egyike volt azoknak a körülményeknek az elemzése, amelyek szerepet játszottak a katasztrófális méretű károk kialakításában, s annak tisztázása, milyen intézkedések szükségesek ezen tényezők kiiktatására. Így döntött a kormány a Szamos—Túr közötti zárógát építéséről, amely zárógát nagy részén közút haladna és teljes védelmet nyújtana a rendszeresen ár- és belvíz sújtotta területeken fekvő települések zömének. Ezzel megközelítőleg egyidőben kerülne sor a jelenlegi gátak megerősítésére is.

Az így tett intézkedések mellett is szükségessé vált részben a keletkezett károk helyreállítása, részben az esetleges későbbi károk elhárítása érdekében a községek általános rendezési, illetve szerkezeti-rendezési terveinek kimunkálása. Ennek során arra törekedtünk, hogy a mélyfekvű, rendszeresen vízjárta területekről, a hullámtérből a lakosokat kitelepítsük, új házhelyek feltárással, esetleg új településrészek kialakításával rendezettebbé tegyük a községeket, a korszerű településfejlesztési igényeknek megfelelően jelöljük ki az utak, a csatornázás nyomvonalait, középületek, közintézmények, kereskedelmi és szolgáltató egységek helyét. 47 község rendezési terve készült el igen rövid idő alatt, és ennek során született döntés Komlódtótfalu, Nagygéc, Kishodos, Nagyodos, Garbolc árvíz sújtotta lakóházainak, gazdasági épületeinek más községek — mindenekelőtt Csenger, Csengersima és Méhtelek — területére történő áttelepítése, illetve Csegöld részleges áthelyezésére. Ezt az intézkedést alapvetően az indokolja, hogy ezek a községek a lokalizációs zárógát megépítése után sem kapnak megfelelő védelmet az árvíz, illetve belvíz ellen.

Az illetékes kormányzati szervek a megyei párt és a megyei tanács végrehajtó bizottságának javaslatára alapvetően közzgazdasági eszközökkel igyekeztek e községek áttelepülését megoldani. Ennek keretei között az áttelepülők az új helyen 400—600 négyzetméter erejéig térítésmentesen kaptak telekhelyet, a korábbi telekhelyüket zárt kertként tulajdonukban tarthatták, s 5000—10 000 Ft-ig terjedő differenciált vöröskereszt-segélyt kaptak. E településeken mindenütt megkezdődtek a közművesítési munkák (villany, víz, utak stb.), az oktatás, az egészségügyi ellátás, a kereskedelem és a szolgáltatás biztosítása is koncentrált, fejlettebb formában történhet, és az újjáépítéshez rendelkezésre álló erőforrások a területen történő centralizálását döntöttük el. A település-áthelyezés eddigi eredményei e kormánydöntésnek, továbbá a helyi párt, tanácsi és társadalmi szervek erőfeszítéseinek, az érintett területek lakossága megértésének eredményeként születtek.

Tapasztalataink azt bizonyították, hogy a megfelelő alappal — elsősorban úsztatott betonnal — és korszerű falazóanyaggal (tégla, kohósalak blokk, stb.) rendelkező épületek a legnagyobb árvízzel is megbírkóztak. S így a tömeges épületkárok helyreállításánál arra törekedtünk, hogy a lakóházak tervei e követelményeket figyelembe véve készüljenek és elégtisenek ki minden olyan igényt, amely szerkezetileg, továbbá a lakáskultúra követelményei szerint is indokolt, és lehetővé teszi a szalagszerű, nagyüzemi újjáépítést, kivitelezést. Mindezt figyelembe véve a lakások, a nagyüzemi gazdasági épületek döntő többsége korszerű építőanyagokból, típus-, illetve ajánlott tervek alapján készül. A lakosság részére mintegy 13—15 ilyen terv áll rendelkezésre — az egyedi terveket nem számolva —, amely tervek nagy része a szabolcsi tájjellegnek, szokásoknak megfelelő speciális igényeket is kielégít, egyszoba, kétszoba-konyhás,

mosdó, illetve fürdőszobás helyiségekkel építhető meg, külön számolva az öregek, a cigánylakosság igényeivel, illetve a lakások továbbfejlesztési lehetőségeivel.

Igy kerülhet sor jelentős mértékben — a cigánylakosság anyagi eszközeire építve — a szociális követelményeknek meg nem felelő lakótelepek (cigányputrik) nagyütemű felszámolására. A kormányrendeletek kizárják az újjáépítés során újabb cigánynegyedek kialakítását. Az újjáépítés során 1970-ben előreláthatólag 4—500 cigánylakás megépítésére kerülhet sor.

Az öregek problémájának a megoldása — bár szociális helyzetük jelentős részben nem teszi lehetővé — is csak úgy biztosítható, ha kölcsönöket vesznek fel és így építik újjá rombadólt hajlékukat. Ez egyébként legtöbbjük kívánsága is, nem akarnak elszakadni korábbi otthonaiktól, környezetüktől és a legtöbb hallani sem akar szociális otthoni elhelyezésről. Mindezt figyelembe véve javasolták a megyei pártbizottság és tanács, az állami és társadalmi szervek, hogy a Vöröskereszt-segéllyel megkülönböztetett módon támogassák az idős családok lakás-újjáépítését. Ezzel egyidőben a szociális otthoni elhelyezések feltételeinek a megteremtésén is dolgoznak a megyei tanács vb. illetékes szakigazgatási szervei, részben a felszabaduló tanácsi épületek, részben új szociális otthonok építése útján.

A társadalmi összefogás, a szocialista állam gazdasági irányításának legnagyobb eredménye, hogy az újjáépítéshez szükséges kivitelezői kapacitás ma már rendelkezésre áll. Az ÉVM vállalatok 2500, kisipari szövetkezetek 1500, magánkisiparosok több mint 400, egyéb kivitelezők (MÁV, HM, BM, házi brigádok, a lakosság összefogása) több mint 700 lakóház újjáépítését biztosítják, illetve e keretek között kerül sor — az OVH, KGM, KPM vállalatait is beleértve — középületek, közintézmények, közművek stb. helyreállítására is. Zömében a lakosságra vár azonban a ház körüli gazdasági épületek újjáépítése, mindenképp a háztáji állatállomány elhelyezése.

A lakóépületek esetében a kivitelezői kapacitás oldaláról megvalósíthatónak látszik az a tervünk, hogy november első felében valamennyi árvízkárosult — aki ezt igényli és a rendelkezésre álló lehetőségeket igénybe veszi — új lakásba költözhessen, amely lakások szerkezetileg kész állapotban kerülnek átadásra. Ez azt jelenti, hogy legalább egy szoba-konyha beköltözhető, de az építési, szakipari munkák egy része áthúzódik a következő évre. Ezért figyelemreméltó a megyei ÉPSZER Vállalat kezdeményezése, amely az építkezés teljes befejezésére köt szerződést a beruházóval.

A kivitelezők szervezett formában történő felvonulása július első napjaiban fejeződik be, de a megyei építőipari vállalatok és a kisipari szövetkezetek, a lakossági öntevékenység eredményeként már most — július 3-án — 500-ra becsülhető azoknak a lakóépületeknek a száma, amelyek újjáépítése megindult. Ennek lehetőségeit a vállalati, lakossági kezdeményezések mellett elsősorban a helyi, járási, megyei tanácsok gyors, rugalmas, bürokráciamentes építési engedélyezési eljárása teremtette meg, és így július 10-ig gyakorlatilag az építési engedélyezési eljárások befejeződhetnek. A megerősített építési hatóságok az ÉVM és a tanácsok által rendelkezésre bocsátott műszaki erők segítségével rövid időn belül megfelelő feltételeket tudtak biztosítani a helyreállítási feladatok gyors beindításának.

A legjobb szándék és a legnagyobb erőösszpontosítás ellenére sem lesz a következő hónapokban az árvíz sújtotta lakosság elhelyezése megfelelő módon biztosítva. Több mint 4000-re becsült hajléktalan család közül mintegy 1700 család szomszédokban, közintézményekben lakik, mintegy 1100 család a közadományokból biztosított barakkokban, sátrokban, faházakban él, de a többiek számára ez ideig nem sikerült elhelyezést biztosítani, és legtöbbjük az összedólt házából kikerülő építőanyagokból állított fel magának a legminimálisabb igényeket sem kielégítő ideiglenes épületeket a család elhelyezésére.

Tömegméretű károk helyreállítása az anyagi eszközök és az emberi munka nagy koncentráltságát igényli. Az újjáépítéshez — nem számítva az útépités anyagszükségletét — kb. 1 millió 500 ezer tonna építőanyag szükséges. Falazóanyagból kisméretű téglagységre számolva mintegy 135 millió darab, kavicsból 400 ezer m³, cementből 75 ezer tonna, mészből 60 000 tonna, vb. gerendából 105 000 db szükséges, amely mennyiség előállítás, megyébe történő szállítása, kirakása, a felhasználó helyekre való eljuttatása rendkívüli nagy feladat és az újjáépítési munka legkritikusabb pontjának tűnik. Ez ideig mintegy 12—14%-a van a megyében az építőanyagoknak és az a veszély áll fenn, hogy a helyreállítás e miatt akadályoztatva lesz annak ellenére, hogy a megyei vezetés nagy körültekintéssel készült fel e feladatok lebonyolítására. Rövid idő alatt sikerült megteremteni a közutak helyreállításával, a vasútvonalak részleges üzembehelyezésével, továbbá új rakodóvágányok — Mátészalka, Fehérgyarmat — és rakodóhelyek biztosításával naponta 600—800 vagon építőanyag elhelyezését, ami az egyébként biztosítható kapacitás többszöröse. Új építőanyag-telepek működnek és nagy ütemben megindulhat e telepekről az építőanyag-kiszállítás is a kárt szenvedett területekre. A TŰZÉP Vállalat, amely gyakorlatilag az újjáépítés 5 hónapra tehető időszakában meg kell hogy kétszerezze az 1969 évi építőanyag-forgalmát, már most a lakosság rendelkezésére bocsátja az építőanyagot és annak ellenértékét csak az újjáépítés megkezdése során kell kifizetni.

Az újjáépítésben résztvevő vállalataink zöme tehát nagyon rugalmasan, változatos formákat kínálva kapcsolódott be szervezetenként e nagy feladat megoldásába.

A helyreállítás időszakában minimálisan 800 gépkocsi rendszeres, 14—16 órás foglalkoztatását kell biztosítani az anyagmozgatási feladatok lebonyolítására. Ez nagy körültekintést, jó szervező munkát igényel, és akkor lenne igazán eredményes, ha az őszi mezőgazdasági munkák időszakára az építőanyagok zöme már a helyszínre kerülne.

Az újjáépítési munka sikere alapvetően az emberektől függ, de különösen azoktól, akik az árvíz sújtotta területeken élnek. Az ő összefogásuk, kétkezi munkájuk az, amely a romeltakarítások meggyorsításával a helyreállítás nagy ütemű megindítását biztosíthatja, továbbá ezekre az erőkre kell számítani jelentős részben az építőipari segédmunkaerő biztosításánál is. Ezen túl azonban megfelelő erők megyébe történő csoportosítására is sor került. Így részt vettek a romeltakarítási, újjáépítési feladatokban a polgári védelmi alakulatok, más katonai erők, több mint egy hónapon keresztül dolgoztak az építőanyag-szállításon és romeltakarításon a Belügyminisztérium 1200 fői erői, s mintegy 3500 főre tehető azoknak a fiataloknak a száma, akik építőtáborokban, iskolákban, középületekben elhelyezkedve kétheti turnusban részt vesznek a mintegy 3000—3500 szakmunkással együtt az újjáépítésben.

Szabolcs megye közismerten az ország iparilag legfejletlenebb, kommunális szempontból a legellátatlanabb területe. A megyei erőforrásoknak az árvízkárok helyreállítására történő nagyarányú igénybevétele azt a veszélyt rejti magában, hogy a harmadik 5 éves terv utolsó évének előirányzatait — amely egyben a negyedik 5 éves terv előkészületi munkáiban is fontos szerepet játszik — nem tudjuk befejezni és a rendelkezésünkre álló lehetőségek — ami a megye fejlődése szempontjából annyira fontos lenne — nem lesznek maximális mértékben kihasználva. Azért döntött úgy a párt megyei végrehajtó bizottsága, hogy megyei vállalataink az újjáépítési munkákba úgy kapcsolódjanak be, hogy ezzel egyidőben a megye a termelő beruházási, továbbá lakásépítési programjának maximálisan tegyen eleget.

Ez reális célkitűzés, amelynek vállalataink a pártkongresszus tiszteletére indított munkaverseny keretei között eleget is tudnak tenni.

Feladatunk, hogy maximális módon segítsük a helyi erőforrásainkkal, lehetőségeinkkel az újjáépítési munkát, mindenekelőtt szervezett munkaerő-ellátással, a helyi pénzügyi eszközök átcsoportosításával és más formákban. Ezek között is kiemelném a szocialista versenynek azt a formáját, amelyet 12 budapesti üzem indított el és amelyet egy kormányhatározat is megerősített a kiesett nemzeti jövedelem pótlására, a termelés, a termelékenység növekedéséhez — amelyhez a megyei tanácsi vállalatok is csatlakoztak, így:

a Vasszerkezeti és Gépipari Vállalat
a Nyírségi Nyomda
a Keletmagyarországi Faipari Vállalat és
a Textilruházati Vállalat, Nyíregyháza.

Fontosnak tartjuk, és erre a szervező munkát is megindítottuk, hogy az általános munkaverseny keretei között megfelelő helyet kapjon az újjáépítés időbeni befejezése, olcsó, jó minőségű lakóházak, középületek, gazdasági épületek megépítése.

Korábban egy sokkal kisebb méretű árvíz az emberek tömegét juttatta volna koldusbotra, de a mi szocialista államunk, a kialakult szocialista termelőerők és termelési viszonyok hatására olyan, soha nem látott támogatás bontakozott ki, amely megakadályozza, hogy az emberek tízezrei ilyen sorsra jussanak.

Különösen példamutatónak tartom, ahogy a megyén belüli és megyén kívüli termelőszövetkezetek, termelőszövetkezeti szövetségek támogatják az árvíz sújtotta területek közös gazdaságait és ahogyan a vállalatok, intézmények, de egész dolgozó népünk részt vesz, ajánlja fel lehetőségeit a károk mérsékléséhez és az újjáépítéshez.

Eddig 16 millió forint gyorssegélyt osztottunk ki az erre rászorultaknak, a következőkben megkezdjük az ingóságokban keletkezett károk segélyezését, amelynek összege előreláthatólag 100—120 millió forint lesz a megyében.

Majd sor kerül remélhetőleg az ingatlankárokra nyújtott segélyek folyósítására is. Ennek ellenére is, a károk helyreállításával kapcsolatos kiadások zömét a károsultaknak kell viselni.

Nyíregyháza, 1970. július 3.
